

AŞI KARŞITLARININ SOSYAL MEDYA PLATFORMLARINDAKİ PAYLAŞIMLARININ İNCELENMESİ: INSTAGRAM ÖRNEĞİ

Özge TAŞÇI¹, Mehmet Enes GÖKLER²

¹Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Ankara, Türkiye

²Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Ankara, Türkiye

Özet:

Amaç: Sosyal medya, günümüzde insanların aktif olarak kullandığı bir platformdur ve insanlar, pek çok farklı platformda, pek çok konuya odaklanan kişi veya sayfa hesaplarını takip edebilmekte, etkileşime girebilmekte ve fikir beyan edebilmektedir. Aşılar ise; küresel düzeyde sağlığın geliştirilmesini sağlayan halk sağlığı uygulamalarının temel taşlarından biridir. Aşıların ve bağışıklamanın tarihi çok eski zamanlara dayanmaktadır. Aşı karşıtları ise; tıbbi, hukuki, dini/siyasi sebeplerle aşı uygulamalarını reddeden gruplardır ve aşı karşıtlarının tarihi, aşının tarihi kadar eskidir. Sosyal medya, kontrolsüzlüğü ve geniş kitlelere ulaşma kapasitesi nedeniyle aşı karşıtlarının örgütlenmesi ve aşı hakkındaki fikirlerini yayabilmesi adına etkili platformlar haline gelmiştir. Bu çalışma; aşı karşıtlarının Instagram hesaplarındaki paylaşımlarının incelenmesi amacıyla yapılmıştır. **Yöntem:** Çalışma; içerik analizi yöntemiyle oluşturulmuş, 10.000'den fazla kullanıcıya sahip olan 10 (on) Instagram hesabının 24.12.2018 tarihinden 19.06.2019 tarihine dek olan paylaşımları dikkate alınmıştır. **Bulgular:** Aşı karşıtlığı hususunda paylaşım yapan hesapların çoğu anonim (kullanıcısı belirsiz) hesaplar olması nedeniyle, gerek bilgi ve bilimsel argüman eksikliği, gerekse üslup ve konuya hakimiyet adına, sağlıklı görevi ve bilgisi olmayan bireyler olduğu sonucuna varılabilir. **Sonuç:** Toplumun, aşılamanın bir toplum sağlığı hizmeti olduğunu kavraması, aşı ile önlenebilir hastalıklar konusundaki bilgi düzeyinin artırılması ve ülkemizin güncel bir bağışıklama sisteminin uygulaması için yasal düzenlemelerin revizyonuna ihtiyaç vardır.

Anahtar kelimeler: Aşı, Aşı Karşıtlığı, Instagram, Sosyal Medya

Abstract

Introduction: Social media is a platform that people actively use today. People can follow, interact and express their opinions on people or pages that focus on many topics on many different platforms. Vaccines are one of the cornerstones of public health practices that promote health at the global level. The history of vaccines and immunization dates back to ancient times. The anti-vaccine groups that refuse to apply vaccines for medical, legal, religious/political reasons, and the history of vaccine opponents is as old as the history of vaccines. Social media, due to its uncontrollability and capacity to reach large masses, has become an effective platform for anti-vaccine people to organize and spread their ideas about vaccines. This study's aim of examine the posts of anti-vaccine people on their Instagram accounts. **Material and Methods:** This study was prepared by content analysis method. 10 (ten) Instagram account who have more than 10.000 followers were examining between 24.12.2018-19.06.2019. **Results:** Most of the accounts that share about the anti-vaccination are anonymous (unknown users), it can be concluded that are individuals who do not have the notion of a healthcare professional due to the lack of information and scientific arguments, as well as their style and mastery of the subject. **Conclusion:** Revision of legal regulations is needed for the society to understand that vaccination is a public health service, to increase the level of knowledge about vaccine-preventable diseases, and to implement an up-to-date immunization system in our country.

Key words: Vaccine, Vaccine hesitation, Instagram, Social Media

Cite this article as: Taşçı Ö, Gökler ME. Aşı Karşıtlarının Sosyal Medya Platformlarındaki Paylaşımlarının İncelenmesi. Medical Research Reports, 2021;4(2):23-30

Corresponding Author: Özge Taşçı Correspondence Address: Cevatpaşa Mah Celal Atik Sk 14/ Çanakkale e-posta: oozgetasci@gmail.com

GİRİŞ

Sağlık hizmetlerinin birincil amacı ve sağlık personelinin temel sorumluluğu, kişilerin sağlıklı yaşamaya devam etmelerini sağlamak ve hasta olmamaları için çalışmaktır. Sağlık hizmetlerinin planlanmasında, kaynakların harcanmasında ve hizmetin sunulmasında, söz konusu toplumda en sık görülen en çok ölüme ve sakatlığa yol açan durumlara öncelik verilmesi, toplumun sağlık düzeyinin iyileşmesinde temel stratejidir (1). Bu bağlamda sağlığın korunması ve sürdürülebilmesi için en etkili yöntemlerden biri aşı uygulamalarıdır. Aşılama zayıflatılmış virüs ya da bakterilerin ya da bunların antijenik parçalarının vücuda verilerek yapay bağışıklık elde edilmesidir. Bu sayede bulaşıcı hastalıklar başta olmak üzere morbiditesi ve mortalitesi yüksek olan hastalıkların engellenmesi ya da zarar verme oranının azaltılması amaçlanmıştır (2).

Aşılar, enfeksiyon hastalıklarıyla mücadeledeki en etkili yöntemdir. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ)'nün ifadesine göre; bağışıklama, hayati tehlike arz eden bulaşıcı hastalıkların kontrolü ve ortadan kaldırılması için kanıtlanmış bir araçtır ve her yıl 2 ila 3 milyon ölümü önlediği tahmin edilmektedir (3). Bağışıklamanın ve bulaşıcı hastalıkların epidemiyolojisinin en büyük başarılarından biri çiçek hastalığı ve poliomiyelit eradikasyonudur. 1974 yılının mayıs ayında, 27. Dünya Sağlık Asamblesi, çiçek hastalığının eradikasyonun başarısı üzerine, tüm ülkelerde, tüm çocukların, hayat kurtaran aşılardan faydalanmasını sağlamak için Genişletilmiş Bağışıklama Programı'nı (GBP) inşa etmiş ve yayınlamıştır. Başlatılan GBP ile 6 hastalığa (tüberküloz, difteri, tetanos, boğmaca, kızamık ve çocuk felci) karşı

korunmak için aşılınmayı tavsiye etmiştir (4).

Türkiye'de ise GBP; Boğmaca, Difteri, Tetanoz, Kızamık, Kızamıkçık, Kabakulak, Tüberküloz, Poliomiyelit, Suçiçeği, Hepatit A, Hepatit-B İle S. Pneumoniae ve H.İnfluenzae Tip B'ye bağlı invaziv hastalıkların ve bu hastalıkların morbidite ve mortalitesini azaltarak, bu hastalıkları kontrol altına almak ve hatta tamamen ortadan kaldırmak amacı ile hassas yaş gruplarına enfeksiyona yakalanmalarından önce ulaşım bağışıklanmalarını sağlamak için yapılan aşılama hizmetlerini içerir. GBP'nin temel amacı; doğan her bebeğin aşı takvimine uygun olarak yukarıda sayılan hastalıklara karşı bağışık kılınmasıdır. Genişletilmiş deyimini ise aşısız veya eksik aşıli bebek ve çocukların tespit edildiği anda aşılmasının sağlanması ve bu uygulamanın ülke genelinde her yerde eşit olarak yapılması anlamını vurgulamak için kullanılmaktadır (5).

Sağlık İstatistikleri Yıllığı – 2017 Raporuna göre; ülkemizde Difteri, Aselüler Boğmaca, Tetanoz, İnaktif Polio, Hemofilus Influenza Tip B (DaBT-İPA-Hib), Akut Hepatit B Virus (HBV 3), Kızamık, Kızamıkçık, Kabakulak (KKK), Konjüge Pnömonokok (KPA 3) aşılarının aşılama hızı %96, BCG (Verem) aşısının aşılama hızı %93'tür. DaBT+İPA+Hib Aşılama Hızlarının Uluslararası Karşılaştırması verilerine bakıldığında ise; %96 değerindeki aşılama hızıyla üst gelir grubu ülkelerin aşılama hızının aynı olduğu, dünya ortalaması aşı hızının da %86 olduğu görülmektedir (6).

Türkiye'de bağışıklama hizmetleri, gerek aşı üretimi, gerek kampanya uygulamaları, rutin ve risk gruplarına uygulama deneyimi açısından 170 yılı aşan bir deneyim ve Çiçek hastalığının Eradikasyonu, Verem Mücadelesi kapsamında BCG

kampanyaları, Polio Eradikasyonu, Yenidoğan tetanozu eliminasyonu gibi başarı öyküleriyle doludur (7). DSÖ Aşı İle Önlenbilir Hastalıklar İzleme Sistemi 2019 Küresel Özeti Türkiye Verileri'ne göre; 84 kızamık, 419 kabakulak, 85 boğmaca, 1 rubella, 25 tetanos vakası bildirilmiştir (8).

Aşılar küresel düzeyde sağlığın geliştirilmesini sağlayan halk sağlığı uygulamalarının temel taşlarından biridir. Aşıların ve bağışıklamanın tarihi çok eski zamanlara dayanır. Aşılama tarihi ne kadar eskiyse, aşıya itiraz edenlerin tarihi de o kadar eskidir. Aşıların güvenilirliğini, yararlarını ve başarılarını destekleyen kanıtlara rağmen son yıllarda aşı reddi tekrar gündeme gelmiş özellikle çocukluk çağı aşılarına karşı ailelerdeki direnç artış göstermiştir (9).

Sağlık Bakanlığı verilerine göre; 2011 yılında 183 olan aşı reddi vaka sayısı, 2017 yılına gelindiğinde 23 bin 642 olmuştur. 7 yıldır, ülkemizde de etkisini hissettirmeye başlayan “aşı reddi” kavramı, önümüzdeki yıllarda giderek büyüyen bir tehlike olarak görülmektedir. DSÖ, “2019’da Küresel Sağlığa 10 Tehdit” isimli açıklamasında, aşı reddini de 10 küresel sorun arasında kabul etmiştir (10).

Bu çalışma ise; gündelik hayat pratiğinin etkili bir parçası olan sosyal medya platformlarında paylaşımlar yapan aşı karşıtlarının gönderilerinin incelenmesini amacını taşımaktadır.

YÖNTEM

İçerik analizi tipindeki bu çalışmada, Instagram’ın hesaplar arası kullanıcıya ulaşma algoritması nedeniyle aşı karşıtı olan hesaplara, diğer platformlara nazaran sayıca daha çok ve daha kolay ulaşılmıştır. Çalışmada takipçi sayısı 10.000’in üzerinde olan ilk 10 (on) hesabın içerikleri

incelenmiştir. 24.12.2018 tarihi ile 11.06.2019 tarihi arasındaki sürede Instagram üzerinden tarama yapılmıştır. Yapılan taramada; #aşı, #asikarsiti, #asikarsitianne, #asikarsitikampanya, #asigercekleri, #aşıtıbbivehukukizorunlulukdeğildir etiketleri kullanılmıştır.

Kullanıcı bilgilerinde aşı ve tıp hakkında belirgin bir ifadesi bulunmayan (örn: #asiyaptirmamahakkinasahibim) hesaplar değerlendirme dışı tutulmuştur. Çalışma, araştırma makalesi kapsamında olduğu için herhangi bir etik kurulu başvurusunda bulunulmamıştır.

BULGULAR

Bir fotoğraf ve video paylaşım sitesi olan Instagram, günlük 800 milyon kullanıcı sayısına sahip bir sosyal medya platformudur. Aşı karşıtlarının, en kolay ulaşılabildiği platform yine Instagram’dır. Diğer taraftan, 09.05.2019 tarihli haberlerde, platformun Küresel Kamu Politikaları Başkanı Karina Newton’un, aşı ile ilgili yüksek oranda yanlış ve provokatif bilgi içeren hashtag’lere (etiketlere) ulaşım yasağı getirdiklerini açıklaması geniş yer bulmuştur. Platform, aşı hakkındaki referanslarının DSÖ ve Centers for Disease Control and Prevention (CDC) olduğunu vurgulamış, aşı karşıtlığındaki temel nedenin yanlış bilgilendirme olduğunu ifade etmiştir.

Aşağıda, seçilen 10 (on) hesabın içerikleri, kullanıcı sayıları ve gönderi sayıları analiz edilmiş ve yorumlanmıştır.

“@saglik_doktrini”

Sayfanın 11.06.2019 tarihi itibarıyla 64,3 bin takipçisi, 469 gönderisi bulunmaktadır ve yöneticisinin kimliği anonimdir. Sayfa, gönderilerinde sıklıkla AS ekolünü takip ettiğini bildirmektedir. Sayfa; çocukluk çağı aşılarına karşı olmakla birlikte, gebelikte önerilen tetanos aşısı ile ikili veya

üçlü taramalara da karşıdır. Sayfa ayrıca parfüm, diş macunu, deterjan vb hijyen ürünlerine de belirli gerekçelerle karşı olduğunu vurgulamaktadır.

“@yagmur_mirzayeva”

Sayfanın 11.06.2019 tarihi itibarıyla 87.7 bin takipçisi ve 96 gönderisi bulunmaktadır. Sayfanın yöneticisi hakkında bilgiye ulaşılamamaktadır. İsmi, kimliği ve mesleği bilinmemektedir. Sayfada yer alan gönderiler içindeki iddialar; ani bebek ölümlerinin aşı kaynaklı olduğu, çocuğuna zorla aşı yaptırılan annenin beyin kanaması geçirip öldüğü, aşılardan kısırlık yaptığı, Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) tarafından Suriyeli göçmen çocukların aşılanma kampanyasının yapıldığı ve kampanya sonrasında çocuklarda görülmeyen çocuk felci gibi hastalıkların görülmeye başlandığı, aşılarında alkol, insan ve hayvan cenini ve jelatin içeriği bulunduğu şeklindedir. Hesap aynı zamanda, sıklıkla Anayasa Mahkemesi'nin zorunlu aşı kararına vurgu yapmakta ve aşının tıbbi ve hukuki bir zorunluluk olmadığı konusunda paylaşımlar yapmaktadır.

“@organik__anne”

Hesabın 11.06.2019 tarihi itibarıyla 34,9 bin takipçisi, 221 gönderisi bulunmaktadır. Sayfa kullanıcısı R.D., biyografisinde özel eğitim öğretmeni olduğu belirtmiştir. Sayfa, aşı karşıtı olmakla birlikte antibiyotik gibi ilaçlara, kullanılan vitaminlere, gebelikte şeker yüklemesine, kordon kanı bankalarına, çocukluk çağı aşılmasının yanı sıra kuduz ve tetanos aşısına da karşı olduğunu vurgulamaktadır. Kullanıcı, çocuğu hastalandığında doktora götürmediğini, antibiyotik olsun olmasın herhangi bir ilaç tercih etmediğini, çocuğunu hastalandığında doğal yöntemler tercih ettiğini bildirmiştir.

“@yeminlianne”

Hesabın 11.06.2019 tarihi itibarıyla 23 bin takipçisi ve 232 gönderisi bulunmaktadır. Sayfa kullanıcısı S.K.G. profilinde kendini, “Bankacı & Doula” olarak tanımlanmaktadır. Bu kullanıcı, aşı karşıtı içerikler yayınlamakla birlikte, ilaçlara ve hastanede gerçekleştirilen doğumlara da karşı olduğunu vurgulamaktadır. Paylaşımlar arasında; özellikle aşı destekçisi akademisyen ve hekimlerin araştırma yapmadıkları iddiasında bulunmaktadır.

“@vitamingiller.tr”

Sayfanın 11.06.2019 tarihi itibarıyla 17.1 bin takipçisi ve 939 gönderisi bulunmaktadır. Biyografide D.Ö. ismi kullanılmakla birlikte, meslek olarak “Butik Zeytinyağı Üreticisi” olarak tanımlanmaktadır. Sayfanın paylaşımları incelendiğinde; aşı karşıtı tıp akademisyenlerinin paylaşımlarının yanı sıra, aşılardan yan etki olarak çocuklarda dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu, otizm spektrum bozukluğu, özgül öğrenme güçlüğü, otitis media, diyabet ve Kawasaki hastalığı gibi hastalıklara yol açtığını iddia etmektedir.

“@vitamingiller.hq”

Hesabın 11.06.2019 tarihi itibarıyla 15.6 bin takipçisi ve 92 gönderisi bulunmaktadır. Kullanıcı ismi olarak A.D. belirtilmekle birlikte herhangi bir demografi bilgisi bulunmamaktadır. Şahıs “Otizm Olarak Bilinen Belirtilerden Kurtulmak” isimli bir kitapta yayımlamıştır. Sayfada aşılardan yumurta alerjisi gibi besin alerjilerine yol açtığı, aşılardan her bireyin aşı kurbanı olduğu vurgulanmaktadır. Sayfada immünolojik ve nörolojik bozukluğu olan çocuklar için beslenme tavsiyeleri ve tarifleri, aşı destekçisi hekimlere yönelik olumsuz ifadeler, otizmliler için beslenme için eğitimlere indirim ve hediye kuponu gibi ticari paylaşımlar da yer almaktadır.

“@dobra.anne”

Hesabın 11.06.2019 tarihi itibarıyla 14.5 bin takipçisi ve 535 gönderisi bulunmaktadır. Kullanıcı ismi R.P. olarak belirtilmiştir. Bu bilgiler dışında herhangi bir demografik bilgi yer almamaktadır. Sayfa paylaşımlarında özellikle “aşının tıbbi ve hukuki bir zorunluluk olmadığını”, aşıların içeriğinin güvensizliğini, aşıların ilaç lobisinin bir ürünü olduğunu, organik ve doğal ürünlerin her türlü medikal tedavinin yerine geçebileceğini belirtmektedir. Diğer taraftan, kullanıcılar sıklıkla hesabın yöneticisine tıbbi konularda danışmanlık istemekte, hesabın yöneticisi ise, konuyu paylaşarak “Destek Timi” adını verdiği kullanıcılardan yorumlar almaktadır. Örneğin; doktorun önerdiği bir ilacı kullanıp kullanmama konusunda kararsızlığı, doğum pozisyonu için önerileri, gebelikte anemi yaşayan bir kadının tüketebileceği gıdaları takipçilerine sormakta ve yorumları paylaşmaktadır. Öte taraftan, gönderilerin birinde yer alan şu ifadeler dikkat çekmiştir: “Tıp diplomamın olmaması, aşılarla ilgili gerçekleri paylaşamayacağım anlamına gelmez! Gastronomi de okumadım ama çok güzel yemek yaparım. Okul öncesi de okumadım ama evlat büyütüyorum. Daha önce Anne değildim ama şu an anneyim üstelik annelik okuluna bile gitmedim.” Hesap, çekilişler ve hediyeler gibi ticari paylaşımlar da yapmaktadır.

“@asihakkindabilinmeyenler”

Hesabın 11.06.2019 tarihi itibarıyla 19 bin takipçisi ve 167 gönderisi vardır. Sayfa, sadece aşılar üzerinde paylaşım yapmaktadır. İçerikler genel olarak aşıların içeriğinin güvensizliği ile aşı lobileri ve ilaç firmalarının çalışmalarından bahsetmektedir. Ayrıca aşı karşıtı akademisyenlerin paylaşımlarında yer alan aşıların otizm ve kısırlık yaptığı söylemlerini paylaşmaktadır.

“@sorgulayananneler”

Sayfanın 11.06.2019 tarihi itibarıyla 300 gönderisi ve 17 bin takipçisi bulunmaktadır. Sayfa yöneticisi AS ekolünü takip ettiğini ifade etmektedir. Aşıların, emperyal devletler tarafından kurgulanan bir biyolojik silah olduğunu, gebelikte kullanılan vitaminlerin gereksiz olduğunu, inançları çerçevesinde aşıya karşı olduğunu vurgulamaktadır.

“@helal.gida.yolcusu”

Hesabın 11.06.2019 tarihi itibarıyla 17.7 bin takipçisi olan sayfanın 181 gönderisi bulunmaktadır ve yöneticisi hakkında demografik bilgi bulunmamaktadır. Sayfanın aşı hakkındaki paylaşımları; aşıların domuz jelatini gibi haram içeriğe sahip olması, emperyal ve küresel güçlerin ürünü olması ve devletin aşıları zorunlu tutmasının bir anayasal hak ihlali olduğunu vurgulaması çerçevesinde toplanmaktadır. Sayfa, sağlık konusunda sadece aşı karşıtlığı hakkında söylemde bulunmamaktadır. Diş macunu, antibiyotikler ve kimi ağrı kesiciler ile çocuklar için üretilen öksürük şuruplarının “helal” olmadığı şeklinde paylaşımlar göze çarpmaktadır

TARTIŞMA

Aşı karşıtlığı, aşının tarihi kadar eski olmakla birlikte, sağlığın sürdürülebilmesi ve bulaşıcı hastalıkların önlenmesi konusunda yürütülen en önemli halk sağlığı uygulamalarından biri aşı çalışmalarındır (11). Dünyada yirmi yıl önce, “aşı kararsızlığı-aşı reddi” kavramları ortaya atılmış olup giderek artan aşı reddi vakaları, aşılama oranlarında düşüselere neden olmuş ve aşı ile korunabilir hastalıkların sıklığında artışa yol açmıştır (12). Dünyada 2018 yılında görülen toplam kızamık vaka sayısı 324.277 iken, 2019 yılının ilk iki ayında 74.338 kızamık vakası görülmüştür (13).

Özellikle Instagram üzerinden paylaşım yapan hesapların yöneticilerinin hiçbirinin sağlıkçı nosyonu olmadığı sonucuna varılabilir. Bu sonuca; gerek kendi hesaplarının biyografilerinde paylaştıkları meslek bilgileri, gerekse aşı karşıtlığıyla ilgili veya ilgisiz paylaşımlarında kullandıkları yanlış terimlerden, kullanılan cümlelerden ve hatta dilbilgisi hatalarından ulaşabiliriz. Konuyla ilgili yapılmış uluslararası bir çalışmada; sosyal medyanın aynı zamanda, hastaların kendi sağlıklarını yönetmede aktif bir rol almaya teşvik edildiği ve hastaların beklendiği ve sağlık hizmetlerinde "tüketici özerkliğinin" büyümesini de tetiklediği belirtilmiştir (14).

Sayfa yöneticilerinin çoğunlukla kadın oldukları düşünülmektedir. Hesaplar, genellikle yeni anne olmuş veya son çocuğunu yakın bir zamanda doğuran anneler tarafından yönetilmektedir. Hesapların isminin @.....anne, @.....anneler vs olması ve diğer paylaşımların içeriklerinin (doğum, çocuğun hastalıkları ya da davranış geliştirme) hesapların yöneticilerinin şahsi deneyimleri, sosyal çevrelerinden duydukları, internetten kaynağı belirsiz şekilde ulaşılan bilgilerin derlemesi olduğu anlaşılmaktadır. Aşı redlerinde özellikle annelerin oluşturduğu sosyal medya ve benzeri magazin sitelerinin yaptığı 'aşının önlediği hastalıklar' yerine 'aşının neden olduğu hastalıklar' gibi propagandalar çok etkin olmuştur. Atwell ve arkadaşlarının 2017'de Avustralya'da yaptığı çalışmada aşırı reddeden ebeveynlerin aşılansız çocuklar için 'Sağlıksızlar' (The Unhealthy Other) propagandası sosyal medyadaki ve iletişim araçları ile kitleler üzerindeki etkileri tartışılmıştır (15).

Aşıların içeriğine güvenmeme, paylaşımlarda sıkça karşımıza çıkan bir vurgudur. Ancak bunun yanında; ilaç lobileri, hükümetler arası anlaşmalar, hekimlerle ilaç firmalarının ticari faaliyette bulunmaları, dini ve politik nedenler de sıkça karşımıza çıkmaktadır. Özellikle vurgulanması gereken noktalardan biri; Anayasa Mahkemesi'nin zorunlu aşının

vücut bütünlüğü ihlaline ilişkin aldığı kararı ile ilgili paylaşımlardır. Bu konu sıklıkla karşımıza, "haklarınız var, aşı size dayatılmaz, haklarınızı bilin." ifadeleriyle çıkmaktadır. Bu durum, hukuksal mevzuatın, aşı karşıtlığıyla mücadelede ne denli önemli olduğunu göstermektedir.

Paylaşımların ortak noktalarından biri, sağlıkla ilgili teknik konularda sadece aşı karşıtlığının değil; belirli yenidoğan hastalıklarının taranması için topuk kanı alınması, gebelikte demir ve D vitamini kullanılmasına, gebelikte riskleri tespit etmek için kullanılan ikili ve üçlü taramalara da karşı söylemler bulunmaktadır.

Hesapların paylaşımlarında dikkat çeken noktalardan biri; hiçbirinin "kimseye aşı yaptırmayın demiyorum" ifadesidir. Söylemlerinin, kendi deneyimleri ve araştırmaları çerçevesinde olduğunu iddia etseler de; hem paylaşımlarda hem de paylaşım altı yorumlarda sıklıkla takipçilerini aşı karşıtlığı ile ilgili yönlendirdikleri görülmektedir. Hatta paylaşımlarında, sağlık kurumlarına ve eğitim kurumlarına, çocuğuna aşı yapılmaması için hazır bir şekilde mevcut olan dilekçe örnekleri yer almaktadır. Diğer taraftan, çocuğa aşı yapmak isteyen sağlık çalışanı ile karşılaştıklarında adım adım neler yapması gerektiğini ifade eden paylaşımlara rastlanmıştır.

Hesapların dikkat çeken noktalarından biri, takipçilerine aşı karşıtı akademisyenler ve hekimleri tanıtan, öven ve yönlendiren mesaj içerikleri olduğudur. Dikkat çekici diğer bir nokta ise; kimi hesapların kendi ticari faaliyetlerini (kitap satışı, zeytin yağı satışı, kimi bitkisel ürün satışı veya başka firmaların reklamlarını kendi hesapları üzerinden yapma) yaygınlaştırma çabasıdır.

The Lancet Digital Health'te, web sitelerinin aşı tartışmalarında sıklıkla ciddi iddialarda bulunduğu, internetin bir sağlık bilgi kaynağı olarak gelişmesi ve bilgisiz-az eğitilmiş halk tarafından bu iddiaların

kabul edilmesi ve çocuklarını aşılattırmaması, bunun da aşı ile önlenebilir hastalıkların insidansında artışa neden olacağı belirtilmiştir (16).

Sosyal medya, insanların sağlık hizmeti hakkında konuşması için, geniş bir skalada eşi görülmemiş fırsatlar sunmaktadır. Sağlıkla ilgili bilgi edinmek isteyen kullanıcıların forumlara ve web sitelerine yönelmesi, bir sağlık okuryazarlığı becerisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak, sağlıkla ilgili “doğru” bilgiye ulaşmak da bir sağlık okuryazarlığı becerisidir.

Ülkemizde aşı reddinin dramatik şekilde artmasının nedenlerinden birisi ise; Anayasa Mahkemesi'nin zorunlu aşı uygulanmasının anayasal bir hak ihlali olduğunu kabul eden değerlendirmesidir. Anayasa Mahkemesi; ilgili kararın 43. maddesinde, Anayasa'nın 17. Maddesine atıf yapmış ve “herkesin, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahip olduğunu, tıbbi zorunluluklar halinde, kişinin vücut bütünlüğüne dokunulamayacağını” vurgulamıştır. Oysa ki; 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu

“çocuğun üstün yararı ilkesi”nin çatısı altına inşa edilmiştir (19).

Görüldüğü üzere, aşı reddinde devlet politikaları ve hukuk sisteminin yanı sıra, sosyal medya ve iletişim araçlarının etkisi oldukça önemlidir. Bununla birlikte aşılama ve aşılama ile ilgili olarak da bilimsel çalışmalar yapılmasına, güveni artırmaya yönelik toplumsal araştırmalar yapılmasına, özellikle ebeveynlerin bağışıklama ile ilgili doğru şekilde ve yetkin kişilerce bilgilendirilmesine, ve sağlık iletişimi çalışmalarının sosyal medya, teknoloji ve iletişim araçlarının etkili ve etkin kullanması ve tüm bunları yaparken bilimsel verilerle halkın doğru aydınlatılmasına ihtiyaç olduğu kanaatine varılmıştır. Toplumun, aşılamanın bir toplum sağlığı hizmeti olduğunu kavraması, aşı ile önlenebilir hastalıklar konusundaki bilgi düzeyinin artırılması ve ülkemizde güncel bir bağışıklama sisteminin uygulaması için yasal düzenlemelerin revizyonuna ihtiyaç vardır.

Çıkar Çatışması: Yazarlar arasında herhangi bir çıkar çatışmasının olmadığını bildirmektedir.

Kaynaklar

- 1.Argüt, N. , Yetim, A. , Gökçay, G., Aşı Kabulünün Etkileyen Faktörler. Çocuk Dergisi 16(1-2):16-24, 2016/12/26. doi: 10.5222/j.child.2016.016
- 2.Bozkurt, H. B. , Aşı Reddine Genel Bir Bakış ve Literatürün Gözden Geçirilmesi. , Kafkas J Med Sci 2018; 8(1):71–76 doi: 10.5505/kjms.2018.12754
- 3.Dünya Sağlık Örgütü. Erişim Bağlantısı: <https://www.who.int/en/news-room/fact-sheets/detail/immunization-coverage> Erişim Tarihi: 17.06.2019
- 4.Dünya Sağlık Örgütü. Erişim Bağlantısı: https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/85874/official_record217_eng.pdf?sequence=1&isallowed=y Erişim Tarihi: 20.06.2019
- 5.Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı. Erişim Bağlantısı: <https://dosyasb.saglik.gov.tr/eklenti/1117,gbp genelge2008pdf.pdf?0> Erişim Tarihi: 20.06.2019
- 6.T.C. Sağlık Bakanlığı, Sağlık İstatistikleri Yıllığı, Ankara, 2017, 73-79. ISBN 978-975-590-697-3.

- 7.Kanra G., Tezcan S., Badur S., Turkish National Study Team (One of Contributed Author of the Team, Eskikoçak M.); Hepatitis A seroprevalence in a random sample of the Turkish population by simultaneous EPI cluster and comparison with surveys in Turkey. *The Turkish Journal of Pediatrics*. 2002/06-09. 44(3):204-10.
- 8.Dünya Sağlık Örgütü. Erişim Bağlantısı: https://apps.who.int/immunization_monitoring/globalsummary/countries?countrycriteria%5Bcountry%5D%5B%5D=TUR Erişim Tarihi: 21.09.2021
- 9.Çapanoğlu, E. , Sağlık Çalışanı ve Ebeveyn Perspektifinden Çocukluk Çağı Aşılarının Reddi Niteliksel Bir Araştırma. Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Tezleri, 2018/04/11. İstanbul. Erişim Bağlantısı: <http://openaccess.acibadem.edu.tr:8080/xmlui/handle/11443/679> Erişim Tarihi: 17.06.2019
- 10.Dünya Sağlık Örgütü. Erişim Bağlantısı: <https://www.who.int/vietnam/news/feature-stories/detail/ten-threats-to-global-health-in-2019> Erişim Tarihi: 21.09.2021
- 11.Çapanoğlu, E. , Sağlık Çalışanı ve Ebeveyn Perspektifinden Çocukluk Çağı Aşılarının Reddi Niteliksel Bir Araştırma. Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Tezleri, 2018/04/11. İstanbul. Erişim Bağlantısı: <http://openaccess.acibadem.edu.tr:8080/xmlui/handle/11443/679> Erişim Tarihi: 17.06.2019
- 12.Argüt, N. , Yetim, A. , Gökçay, G., Aşı Kabulünün Etkileyen Faktörler. *Çocuk Dergisi* 16(1-2):16-24, 2016/12/26. doi: 10.5222/j.child.2016.016
- 13.Argüt, N. , Yetim, A. , Gökçay, G., Aşı Kabulünün Etkileyen Faktörler. *Çocuk Dergisi* 16(1-2):16-24, 2016/12/26. doi: 10.5222/j.child.2016.016
- 14.Gür, E. Aşı Kararsızlığı-Aşı Reddi. , *Türk Pediatri Arşivi*. , 2019; 54(1): 1–2 DOI: 10.14744/TurkPediatriArs.2019.79990
- 15.Dünya Sağlık Örgütü. Erişim Bağlantısı: www.who.int/immunization/monitoring-surveillance/burden/vpd/surveillance_ty_pe/active/measles_monthlydata/en/ Erişim Tarihi: 28/10/2020
- 16.Smith, N., & Graham, T., . Mapping the anti-vaccination movement on Facebook. *Information, Communication & Society*, Pages 1310-1327. , 2017/12/27. doi:10.1080/1369118x.2017.1418406
- 17.Bozkurt, B., B. Aşı Reddine Genel Bir Bakış ve Literatürün Gözden Geçirilmesi. *Kafkas Tıp Bilimleri Dergisi*. . 2018; 8(1): 71-76 | DOI: 10.5505/kjms.2018.12754
- 18.Burki, T. , *The Lancet Digital Health*. Vol.1. October 2019, Erişim Bağlantısı: [https://www.thelancet.com/journals/landig/article/PIIS2589-7500\(19\)30136-0/fulltext](https://www.thelancet.com/journals/landig/article/PIIS2589-7500(19)30136-0/fulltext) Erişim Tarihi: 28.11.2020 DOI: <https://doi.org/10.1016/j.vaccine.2019.03.003>
- 19.Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi. Erişim Bağlantısı: <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2013/1789> Erişim Tarihi: 21.09.2021